

ԼՐԱՏՈՒՄ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԳԱՂԱՒԱՅ: Լուրացայի ընդհանուր խաղաղու-
թեանը համար հարկաւոր եղած միջոցները խոր-
հելու մտքը Փարիզի մէջ արդէն յատուկ մէկ ժո-
ղովք մը հաստատուեցաւ որուն ներկայ գտնուե-
լու համար շատ հեռաւոր տեղերէ երեւելի կեն-
ցաղաքէս մարդիկ եկան Փարիզ: Սինչեւ հիմա
քանի մը անգամ այս ժողովքը եղաւ և քանի մը
նշանաւոր գիտնական մարդիկ երկար ճառեր խո-
սեցան որոնք մեծ ազդեցութիւն ըրին ունկնդիր-
ներուն վրայ: Վերջապէս խաղաղասիրաց ժողովքը
եռեսուն տարուան խաղաղութեան ծաղկեցողցած
առեւտրական առնչականութեան կապերը նորէն
ամէն ազգաց հետ կապեց: Լաիլ Ժեռառտէն իւր
մէկ ատենաբանութեամբ բերաւոր ապացոյց-
ներով հաստատեց որ երեւելի տեղութեանց ընդ-
հանուր եկամուտին երրորդ մասը զինուորական
ծախքին գացած է: Ինչպէս

Ինքնահարկի ցուցակ:	Օրինաբանի ցուցակ:
Գաղղիա	1,411,000,000
Աւստրիա	440,000,000
Բրուսիա	235,000,000
Ռուսիա	452,000,000
Անգղիա	1,585,000,000
Սպանիա	195,000,000
Շուէտ	55,000,000
Նաբոլի	92,000,000
Սառաւեիա	77,000,000
Պրուսիա	99,000,000
Հոլանտա	13,000,000
Գերմանիա	257,000,000
Տանիմաթա	33,000,000
Բուլղարիա	57,000,000

Լյա ժողովքին մէջ Վիլհելմ Զիլեօ երեւելի
հեղինակն ալ ճառ մը խօսեցաւ, որն որ Եւրոպա
պատուական օրագրէն քաղելով հոս կը գնեմք:

» Տեաք իմ: Չեզմէ շատերը աշխարհքիս հե-
ռաւոր կողմերէն եկած են. արտերնիդ կրօնական
և սուրբ դիտաւորութիւններով ու գաղափարնե-
րով լեցուած. լրագրի հեղինակներ, փիլիսոփաներ,
քահանաներ, անուանի գրագէտներ, երեւելի ան-
ձինքներ, հրապարակական ու ժողովրդեան մար-
դիկներ, որոնցմէ ամէն մէկերնիդ ազգերու մէջ
մէկ լուսաւորող ծրարներ էք, հոս ժողովուրդ էք,
որպէս զի Փարիզէն սկսած ուրիշ ամէն կողմ տա-
րածէք աս ժողովքիս մէջ եղած երեւելի խելքե-
րուն համոզումները, որոնք չէ թէ մէկ ազգի կամ
ժողովրդեան, հապա ամէն ազգերու բարւոյն հա-
մար կը ձգնին: Դուք ամէնքնիդ ալ ան սկզբանց
հետեւողներ էք, որոնք իրենց առաջնորդ բռնած
են այսօրուան օրս պաշտօնականները, Թադաւորնե-
րը, իշխաններն ու օրէնսդիրները: Ստուգել գեղե-
ցիկ սկիզբ: Դուք Աւետարանին ան վերջին ու
սքանչելի թերթը աչքերնուդ առջեւը բացած
էք, որն որ մի և նոյն Աստուծոյ որդեգր խաղա-
ղութիւն յանձնեց, ու աս քաղքիս մէջ՝ որն որ
ամենէն յառաջ քաղաքացեաց եղբայրուի վճռեց,
բոլոր մարդկութեւ եղբայրութիւ կը հրատարակէք:
Տեաք իմ: Լսիկա կրօնական ոգի ու գաղափար
է. ընդհանուր խաղաղութիւն, ամէն ազգերը մի-
աբանական կապով մը իրարու հետ կապել, պատե-
րաբար տեղ միջնորդութիւն. իբրեւ գլխաւոր օ-
րէնք՝ Աւետարան: Բայց այս կրօնական գաղա-
փարը գործնական գաղափար է. աս սուրբ մտա-
ծութիւնը նաեւ գլուխ հանելը կարելի՞ բան է:
Շնորհք մանաւանդ բանի գործքի զբաղած մար-
դիկ, չէ պիտո՞ր ըսեն. բայց ես համարձակ ու ա-
նեղիկիդ գլուխ ելելու բան է կ'ըսեմ, որն որ
կ'ուզեմ ալ ցուցնել: Երեւ աւելի եւս յառաջ
երթալով՝ չէ թէ միայն գլուխ ելելու բան է,
հապա նաեւ պէտք է որ ըլլայ կ'ըսեմ. Թէպէտ
և կատարումը կրնայ ուշանալ կամ կանխել:

Սարգիսյան օրէնքը աստուածային օրէնքէն
տարբեր չէ, ու չի կրնար ալ ըլլալ: Իսկ արդ՝ Աս-
տուծոյ օրէնքը չէ թէ պատերազմ, այլ խաղաղու-
թիւն է: Սարգիսի կռուով սկսան, ինչպէս նաեւ
արաբա-գործութիւնն ալ խառնակութեան սկսաւ:
Բայց ո՞ր ըմբռն: Պատերազմով սկսելին յայտ-
նի է, բայց խաղաղութեամբ ըմբռնալիքնին ալ ա-
նանկ ստույգ է:

Գիտեմ, որ դուք աս ճշմարտութիւնը ընդու-
նելու ալ ըլլաք, մտքերնիդ միշտ տարակուսի մէջ

կը մնայ, հաւատքն ու երկմտութիւնը ձեր սրտին
մէջ իրարու հետ կը կռուին. գիտեմ որ ասանկ
կռիւններու և գաղափարներու շփոթութեան ժա-
մանակ «ընդհանուր խաղաղութիւն» խօսքը ա-
մէնքը կ'ապշտեցնեն. ամենուն անկարելի կ'երեւայ,
մտացածին եղջերուաքաղ կը կարծուի, գիտեմ որ
շատերը ասիկայ իբրեւ օգի վրայ խօսք կը կարծեն,
բայց ես իննեւտասներորդ դարուս մեծ գործքին
իբրեւ պարզ բանտարմը աս հակառակ խօսքերը
առանց ամենեւին ապշելու կամ լքանելու կը լսեմ:
... Տեաք իմ. Թէ որ չորս դար յառաջ, երբոր
Գաղղիայի մէջ գեղեւ ու գեղեւ, քաղքի ու քաղ-
քի, դաւառի ու դաւառի մէջ կռիւ կար, մէկը
լիթարինիայի կամ Պիկարտիայի կամ Նորման-
տիայի կամ Բրիտանիայի կամ Պուրկուտիայի մէջ
ըսելու ըլլար, Թէ օր մը պիտի գայ, որ դուք պա-
տերազմ պիտի չընէք, իրարու դէմ զէնք պիտի
չառնէք, ու օր մը պիտի գայ որ պիտի չըսէք Թէ
«Նորմանները Պիկարտացեաց վրայ յարձակեցան»:
Լիթարինիայիցիները Պուրկուտիացիները վանեցին:
Թէպէտ և իրարու հետ վէճեր պիտի ունենաք,
բայց զիտէք Թէ պատերազմող զօրապետներու,
հեծեալներու, հետեւեալագործի, թնդանութիւններու,
մանգաղներու, սուրբներու, աշուներու ու սուրի
տեղ ի՞նչ պիտո՞ր գործածէք: Փայտեղէն աման-
ներ պիտո՞ր չընէք, որոնք քուէարկութեան սա-
փորը պիտի ըստին, ու աս սափարէն ժողովք մը
պիտո՞ր ելէ, որն որ ամենուն հոգին ու կենդա-
նութիւնը պիտո՞ր ըլլայ, ինքնիշխան ու ժողովր-
դական ժողովք մը՝ որ պիտի որոշէ, դատէ ու վճռ-
ուէ, որուն խօսքը օրէնք պիտի սեպուի, որն որ ա-
մենուն ձեռքէն սուրը պիտի առնէ, որն որ ամե-
նուն սիրտը արդարութիւն պիտո՞ր տնկէ, ու իւ-
րաքանչիւրը պիտո՞ր ըսէ. «Հոս կը գաղթի քու
«իրաւունքը»: Հոսկից կըսկի քու պարտքդ. վար
«դիր զէնքը ու խաղաղութեամբ ապրէ»: Ինչ օ-
րերը ամէնքնիդ ընդհանուր շահ մը, միաբանական
մտածութիւն մը, միաբան բախտը պիտի ունե-
նաք, ու մի և նոյն արեան ու ցեղի զաւկներ պի-
տո՞ր համարուիք»: ... Երբ Թէ որ մէկը ասոնք
չորս դար յառաջ ըսելու ըլլար, ո՞վ կը հաւատար,
ո՞վ երազ չէր սեպեր, ո՞վ աս մարդը խենթ չէր կար-
ծեր: Զիմա մենք որ հոս ժողովուրդ ենք, կ'ըսենք
ձեզի, Գաղղիա, Պրուսիա, Աւստրիա, Սպանիա,
Իտալիա ու Ռուսաստան, ձեզի կը զրուցենք. Օր
մը պիտո՞ր գայ, որ զէնքերը ձեռքերնիդ պիտո՞ր
ձգէք, օր մը պիտո՞ր գայ, որ Փարիզի ու Լոնտոնի,
Բեռլինի ու Վիեննայի, Վիեննայի ու Գուբլինի
մէջ պատերազմը այնպէս անհնարին ու անպատեհ
պիտո՞ր ըլլայ, ինչպէս այսօրուան օրս Ռուսիի ու
Ամիւնի, Պոտսդամի ու Փիլադելֆիայի մէջ անկարելի
է: (Օր մը պիտո՞ր գայ, որ Գաղղիա, Ռուսաստան,
Իտալիա, Անգղիա, ու Գերմանիա, ու բոլոր ազգե-
րը իրենց առանձնականութիւնը կորսնցնելով մէկ
բարձր միութեամբ մը իրարու հետ միանան ու
եւրոպական եղբայրութիւն մը պիտո՞ր կազմեն:
... Սինչեւ ան օրը չորս դար ալ չկայ, հիմա
շուտ անցնող ժամանակի մը մէջ ենք, դէպքերու
յորձանքները անանկ շուտ ետեւէ ետեւ կուգան
որ հիմակուան մէկ տարւան մէջ մէկ դարու դէպ-
քեր կը պատահին:

Ինչ երջանիկ օրերը մենք Գաղղիացիք, Գեր-
մանացիք, Անգղիացիք, Բեռլինացիք, Ռուսք և
Սլաւք, մենք Եւրոպացիք ու Ամերիկացիք ի՞նչ
պիտո՞ր գործենք: — Երբ պիտո՞ր սիրենք:

Պէտք է որ իրար սիրենք: Լսիկայ է ամէնէն
ազգի կերպը, որով Աստուծոյ մեծ գործքին, այս
ինքն խաղաղութեան ձեռնառու կ'ըլլաք: Վ ան
զի Աստուած կ'ուզէ ու կը բաղձայ աս բարձր
նպատակը: Տեսէք որ ինք աս նպատակիս հասնե-
լու համար ինչէ՞ր գործեց, մարդկային ողբոյն ա-
նանկ բաներ գտնել թող տուաւ, որոնք ամէնն ալ
աս նպատակին, այս ինքն խաղաղութեան կ'առաջ-
նորդեն: Որչափ յառաջագիմութիւն եղաւ, որ-
չափ բան ետեւէ ետեւ պարզեցաւ, բնութիւնը
շարունակ մարդուս վճարեց, ու կը վճարէ, նիւթը
խելքին դերին, ու քաղաքականութեան ծառան
եղաւ: Պատերազմի ու կրից պատճառներն ալ եր-
թալով կը չքանան աներեւոյթ կ'ըլլան, հեռաւոր
տեղեր իրարու կը մօտենան, ու մերձաւորութիւնը
եղբայրութեան սկիզբն է:

Սեռապէս շնորհակալ ըլլալու եւք երկաթի
ճամբաներուն, որոնցմով քիչ մը ատենէն Եւրոպայի
մեծութիւնը Գաղղիայի չափ պիտի ըլլայ: Լյա
օրուան օրս շոգեհաւներու ձեռքով Ուիլիամսին

վրայէն աւելի դիւրաւ կ'անցնինք, քան Թէ երբեմն
Միջերկրական ծովին վրայէն կրնար անցուիլ:
Ինչ մը ետքը մարդս բովանդակ երկիրը Հոմերոսի
աստուածներուն պէս երեք քայլով պիտո՞ր առնու-
նա: Ինչ մը տարի ետքը միաբանութեան երկտրա-
կան Թեքը բոլոր երկրիս վրայ պիտո՞ր ընթանայ:

Տեաք իմ. Թէ որ աս միաբան ճիգն ու յա-
ռաջագիմութիւնը ազգի մը քննելու ըլլամ, որոնք
ամէնն ալ Աստուծոյ մատը աս բաներուս մէջ ըւ-
լալ կը ցուցնեն. Թէ որ բարձր նպատակին, այս
ինքն մարդկային ազգին բարւոյն ու խաղաղու-
թեան միտ դնեմ ու քննեմ Թէ քաղաքավարու-
թիւնը (քաղաքական) մինչև հիմա աս բարձր նպա-
տակին համար ի՞նչ գործած է, սիրտս ցաւով կը
լեցուի: ... Տեքութիւնները իրենց բանակաները
պահելու համար որչափ ահագին ծախք կ'ընեն,
ինչպէս բոլոր երկրասարդները, մարդկային ազգին
ծաղիկները անոր կը գործածեն, որոնց ամէն նալ
հարկաւոր չեն ըլլար, Թէ որ ամէն ազգերը իբրեւ
մէկ ընտանիքի մը տղաք իրար սիրեն, ու աս մեծ
ստակի գումարը իրենց յառաջացման գործածեն:

Երբ տեսնէք, Տեաք իմ, որ պատերազմի նախա-
պաշարում մը ինչպէս ազգերուն ու կառավարու-
թեանց աչուրները կուրացուցած ու գոցած է. Թէ
որ անչափ անհնարին աշխատութիւնն ու ծախքը
խաղաղութեան համար ըլլար, այս օրուան օրս
Եւրոպայի մէջ պատահած դէպքերէն և ոչ մէկը
կը պատահէր, Եւրոպական ցամաքը պատերազմի
դաշտ ըլլալու տեղ՝ արուեստանոց մը կ'ըլլար,
ցաւի ու տրտմութեան տեղ՝ յոյս, ուրախութիւն,
հանգստութիւն ու հասարակաց բարւոյն համար
ջանք կը տիրէր:

Լսիկայ է աւատիկ ասիէ ետքը մտածելիքիս:
Լսնցմով պատերազմներու առջեւն առնելու պի-
տո՞ր նայինք, որոնք յեղափոխութիւններէ կը ծնա-
նին: ... Այստեղ աստիկ, մանաւանդ Թէ ամէն
ստեղծ աւելի ոգի առնելու և քաջալերութիւնը,
վայրկենական շարժումներէն չվախնալ. ան
հարուածներէն, որոնք գուցէ հարկաւոր են, վստան
զի անոնցմէ ետքը մեծ բաներ պիտո՞ր յառաջ գան:
Լսիկա զարմանալի դար մը նէ, իննեւտասներորդ
դարերնիս տիեզերական պատմութեան մէջ մեծ
թերթ մը պիտո՞ր կազմէ: Ինչպէս որ իսկբան ըսի,
յառաջագիմութիւնը ամենէն աւելի աս դարուս
մէջ եղաւ, ազգային ատերութիւնները վերնալու
վրայ են, նախապաշարմունքները կ'ոչնչանան ամէն
մարդ միութեան կը բաղձայ, բարբերը ապակա-
նութենէ կը սրբուին ու կ'աղնուանան, ուսումը
կ'աղնինայ, պատիժները կը նուազին, ու սուսնա-
կան լեզուները կը տարածին, և ամէն բան յառաջ
կ'երթայ, տերութեան տնտեսութիւնը, ճարտա-
րութիւնը, փիլոսոփայութիւնը, օրէնսդրութիւնը,
ու ամէն բան մէկ նպատակի կը դիմէ, այսինքն
ներքին ինչո՞ւ ինչ ինչ ինչ, «արդար» ինչ-
քա՞րքնէն:

Ստուգել յեղափոխութեանց դարը դոցուելու
վրայ է, ու ազնուացուցման դարը կըսկի: Ազգերը
կատարելութեան հասնելով՝ սաստկութիւն ու
կռուական կերպը կը թողնեն, ու խաղաղական կեր-
պը կ'ընդունին. ժամանակը եկած հասած է: Լյա
խախտմանութիւնը խռովարարներու անկանոն ու
անկարգ գործքերուն տեղ՝ խաղաղարարներուն
կրօնական ու խաղաղական գործքերը հաստատել
կ'ուզէ:

— Հետեւեալ նամակը կը խրկէ Գաղղիայի
հասարակապետութեան նախագահը Հռոմի դու-
նուող պաշտօնատարին մէկին:

» Գաղղիայի հասարակապետութիւնը իւր բա-
նակը Հռոմայի ազատութիւնը վերցունելու հա-
մար չը խաւրեց. այլ ընդ հակառակին այն ազատու-
թիւնը կանոնաւորելու, իւր սկզբանցը հիմունքը
հաստատելու, Պապը իւր ամբողջ դարձունելով իր
առաջին ըրած բոլոր նոր բարեկարգութիւններուն ձեռ-
նամուկ ըլլալու: Հատ կը ցաւիմ երբոր կը լսեմ որ
Թէ Պապին բարի դիտաւորութիւնը և Թէ մեր
գործած գործերը ամուլ կը կենան, որովհետեւ կը-
րից տէր և թշնամանութիւնին յարատեւել ու-
ղող մարդիկ՝ Պապին Հռոմ մոտալը չեն կամիր, այլ
կուզին զանի հալածել և ամէն բռնաւորութիւն
գործի դնել անոր դէմ:

» Իսէ իմ կողմէս զօրապետին որ թող չիտայ
ամենեւին որ այնպիսիները եռաբոյն դրօշակին
ներքեւը ասանկ գործեր գործելով մեր բարի դի-
տաւորութեամբ ըրած միջնորդութիւնը ոտքի տակ
առած ըլլան:

«Պատկերն մարմնաւոր իշխանութիւնն ալ պիտի համառօտեմ, յանցաւորաց ընդհանուր ներդրութի պիտի տալ տամ անոր, երկրին կառավարութիւնը աշխարհականաց ձեռքը պիտի յանձնեմ, Նաբօլէօնին դատաստանադիրքը պիտի Հռոմ խօթեմ և ազատ կառավարութիւն պիտի հաստատեմ հոն: Խիստ վշտացայ երբոր կարգացի երեք կարտինալն յայտարարութիւնը որուն մէջ բնաւ խօսք չի կար Գաղղիայի և անոր զօրաց վրայ որ մենք այնչափ աշխատանք կրեցինք Հռոմայի համար, որովհետեւ ասիկա մեր դրօշակին մէկ մեծ նախատինք մըն է: Պատուիրէ զօրապետին որ լաւ հասկըցունէ որ՝ Գաղղիայի իւր ըրած ծառայութիւնը ծախել չուզեր, բայց գոնէ կուզէ որ ըրած զոհերուն յարգը ճանչցուի:»

«Երբոր մեր բանակները Եւրոպա ճամբորդութիւն ըրին, ամէն տեղ իրենց շաւղաց հետքին նման ձգեցին սա նշանը որ՝ զեղծութիւնները, ծառայութեան հարկը վերցնելն և ազատութեան սեր մը ցանկեցին: Չեմ ուզեր որ ըսուի թէ 1849ին Գաղղիացւոց բանակը Հռոմ ուրիշ մտօք դնաց և անոր երթալուն ներքեւէն ետքը ուրիշ բաներ ծագեցան:»

«Եղաչեցէ՛ք զօրապետին որ կողմէս շնորհակալ ըլլայ բանակին իրեն ազնուական վարմունքին համար: Դարձեալ շատ ցաւեցայ որ Հռոմայեցիք ինչպէս բարոյապէս՝ նոյնպէս ալ քիզիկապէս շատ դէշ վարկեր են մեր բանակին հետ, բայց թող միամիտ ըլլան մեր զինուորները, շատ չքշէր անոնց վիճակը ըստ ամենայնի աղէկի կը դառնայ:»

«Ս'եր գունդերը գոհ ընելու համար բան մը խնայել չեմք կամիր:»

ՓԱՐԻՉ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ 1849

— Գաղղիացի օրագրերը սա հետեւեալ երկու գիրք կը հրատարակեն, չեմք գիտեր թէ իրաւ գիրքեր են թէ շինծու:

ՔՐՈՒՄԻՆԻ ՄԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ

Այս օրերս մեր ժողովրդին կորսուցուցած դժբաղդ պատերազմներէն ետեւ, ալ յոյս չունիմք մեր կուրը շարունակելու յաջողութեամբ, մեր հայրենիքը պաշտպանելու երկու հզօր և միացեալ տէրութիւններուն ուժին դէմ:

Այս պարագաներուն մէջ ազգին օգուտը բաւական գուրդը գտնուող մարդոցմէն կ'ստուգեմ. և ինչպէս որ իմ ներսիդիս կը վկայէ, հիմա հոն կառավարութիւն ոչ միայն անօգուտ է, այլ անոր շարունակութիւնը կրնայ մեր հայրենիքին փնտա ալ բերել: Իմաց կուտամ ուրեմն ազգին իւր հիմնական վիճակը որպէս զի գուրջ կենայ. իսկ միանգամայն այս ալ թող պիտանայ որ, ես իմ հայրենասիրութեամբս որով ամբողջ կեանքս հայրենեացս ուխտած եմ, կառավարութեանէն ձեռքս կը քաշեմ, և թէ քաղաքական և թէ զինուորական իշխանութիւնը Առթիւն իօնիկային կուտամ, ազգը որչափ ժամանակ կուզէ նէ այն իշխանութիւնը անոր ձեռքը կրնայ թողուլ:

Ի՞նչ յուսամ այս իշխանութիւնը կրնայ ընդարձակել. քանի որ ուժն ալ ընդարձակէ մեր ողորմելի հայրենիքին քաղաքական և ազգային ազատութիւնը համար. պատասխանատու թող ըլլայ Աստուծոյ, ազգին և պատմութեան առջեւ: Երբեք թող իւր հայրենիքը ինծի պէս անշահաւէր ոգով որով ինձմէ աւելի երջանիկ կը ըլլայ:

Ես ալ ասկէ ետեւ ազգիս օգտակար չեմ կրնար ըլլալ, թէ որ իմ մահս՝ կրնայ օգտակար ըլլալ նէ սիրով պատրաստ եմ կեանքս զոհելու:

Շնորհաց ու արդարութեան անձը՝ ազգին հետ ըլլա՛ն:

Ի՞նչի Բօշուզ, կառավարիչ Պատեմէմէյի Սէմէն, ներքին պաշտօնեայ Սէպատիւնի Պուրիլի արդարութեան պաշտօնեայ Լատիլան Բզաւի, հասարակաց շինուածոց պաշտօնեայ Միշել Հոռվաթ, կրօնից պաշտօնեայ:

ԿՈՒՅԻՅ՝ ՄԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ

ԲԱՆԱԲԱՅԻՔ

Ալ չի կայ առժամանակեայ կառավարութիւն: Կառավարիչը և նախարարները հրաժարեցան յօժար կամքին իրենց պաշտօնէն:

Հիմնական պարագաները անանկ կը պահանջեն որ ամէն բան զինուորական կառավարութիւնը հրամայէ որ քաղաքական կառավարութեանը հետ

մէկ տեղ ինծի յանձնուեցաւ: Քաղաքացիք, մեր հիմնական ծանր վիճակը որչափ որ կրնէրէ նէ՛ այնչափ իմ հայրենեացս ծառայելուն պարտաւոր եմ թէ պատերազմով և թէ խաղաղութեամբ, բայց այն կերպով որ մեր զոհերը միշտ թեթեւ ըլլայ և անգթութիւնը ու մարդասպանութիւնը դադարի:

Քաղաքացիք, պատահարները տարօրինակ են և ճակատագրերին շատ խիստ են, ասանկ վիճակի մը մէջ ապագայի գուշակելը անհնարին է. իմ բաղձանքս իմ ձեզի տալիք խրատս միայն այն է որ դուք հանդարտութեամբ ձեր տեղերը քաշուիք, զէնքերնիդ վար դնէք, թշնամին քաղաքնիդ մտած ժամանակը անգամ, որովհետեւ ալ դուք ապահով չէք՝ ոչ ձեր անձին և ոչ ձեր ստացուածոց վրայ երբոր քաղաքներնու դուրս էք, այս ապահովութիւնը խաղաղասիրութեամբ այն տեղ պիտի գտնաւ:

Քաղաքացիք, սիրով պիտի հանդուրժէք ինչ աղետք որ մեր գլուխը հասնելու ըլլայ, ինչու որ նախախնամութիւնը այնպէս տնօրինել է. միայն այն յոյսը ունենանք որ՝ արդար իրաւունքը իւր դատը չը կորսուցուին, կորսուցուին ալ նէ՛ շատ չը քշէր նորէն կը վստահիք:

Քաղաքացիք, Աստուած ձեր հետը ըլլա՛ն:

ԱՌԹԻՒՆ ԿՈՒՅԻՅ

ԱՆԳՂԱՆ: Այս երկրէն երեւելի ըւր մը չունիմք:

(Պոստոս 24 թիւով օրագիրը ասանկ կը խօսի իօնիկէ զօրապետին անձնատուր ըլլալուն վրայով:

«Ս' կենայի արքունեաց բարեկամները յիշաւի շատ ուրախ են պատերազմի յաջողութեան վրայ որով Աստուրիայի թէ զինուորական և թէ քաղաքական կարողութիւնը ամբողջ մնաց: Ս' ենք բնաւ չենք մոռնար որ Աստուրիայ քանի քանի երեւելի պատերազմներուն մէջ մեր անյողգուղ և հաւատարիմ դաշնակիցը եղաւ: Յամաքին զանազան տեղերը մէկ մէկու մօտ Աստուրիան ու մեծն Բըրիթանիան պատերազմեցան ու յաղթեցին մէկը մէկալին մօտ: Ս' ենք չենք կրնար հիմա մտնալ քաղաքական բարձր խորհրդածութիւններու մէջ որոնք նորէն կը միաւորին Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը հաստատ պահելու համար, և այս ալ Աստուրիայի պէս տէրութիւն մը ամբողջ պահելու ըլլայ: Եւրոպային սա խռովութեան ժամանակը բարեկարգութեան և անդորրութեան գըլ խառնող նեղուկներուն մէկը գլխացաւ քաղաքացի միջոցին դէմ և իւր տեղը հաստատ կեցած է: Իսկ յաղթեալ Մաճառիստանի կուսակիցներուն անգամ մնիք կրնէք: Յաւեցա՞ք որ ամուլ կուր մը վերջացաւ: Իրնա՞ք յուսալ որ այս կուրը յարատեւելու ըլլայ՝ արիւնէ հեղեղներ չի պիտի ըլլայ. կը խտովիք որ արեւմտեան տէրութիւնները այս կուրի մէջ չը մտան, բայց անհնարին են թաղուութեան պահանջածին համեմատ մի գարձուէք դործը: Գաղղիան ու Անգլիան միողբերին դրին հեռուէն դիտելու այս գործը: Ս' ենք որ ձեր հետ համակրութիւն մը ունեցան՝ ձեր հետ յաւիտեան պիտի թշուառ ըլլան: Ամէն օր հարկւր մարդ կը կորսուէք: Ինչու ուրեմն ցաւիք որ պատերազմը վերջացաւ: Ս' եղի այնպէս կը թուի որ ասիկա միութեան թաղութիւն մը պիտի ըլլայ աւելի Մաճառներուն հետ համակրութիւն ունեցող մարդոց:

«Իսկայ այսօր որ յաջողութիւն պատկեց Աստուրիայի և Ռուսի միացեալ բանակի, պէտք է որ մենք առաւել յաղթողներուն դարձունէք խօսքերնիս քան թէ յաղթութեան կուսակից եղողներուն: Ս' ենայի արքունիքը թող գլխավոր ըլլա՛ն իւր յաղթութեանը մէջ: Արեւմտեան Եւրոպան չեղբ կեցած էր երբոր Աստուրիայն հնազանդութեան կը ջանար բերելու ապստամբները: Ս' Գաղղիան նէ ալ Անգլիան ի պաշտօնէ ձեռնադրութիւն չըրին ապստամբութեան. և անտարակոյս ձեռնադրութիւն ընէին նէ՛ յաջողութիւնը բոլորովն ուրիշ կողմէ կը ըլլար:

«Հասարակաց իրաւացի կարծիքը՝ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, Աստուրիային ետեւէն գնաց պատերազմի ժամանակ. և այս կարծիքը առանց զէնքի Ռուսի բանակի զինակցութեանէն զօրաւոր եղաւ: Հիմա բանը փոխուեցաւ: Ս' արդարութեանը իր ձայնը կրնայ լսել տալ տէրութեան քաղաքականութեան խիստ խորհուրդներուն և զինուորական հրամանատարութեան բռնութիւններուն դէմ: Աստուրիայի յաղթանակը արեւմտեան հետ իրեն նը՝ հասարակաց կարծիքը որ իրեն նը՝ պատեւ էր, դէմ կը ըլլայ: Ս' ենայի արքունիքը այն վիճակին մէջ չէ հիմա որ այս բարոյական նպատակն մերթէ: Յայտնի է որ առանց Ռուսի օգնութեան՝ Աստուրիայն ու Մաճառներուն կուրը տալ կը դուշակէր թէ շուտ կը վերջանայ: Ս' ենք ըսեր որ հարկաւոր եղած զգուշութիւնները պէտք չէ ընել. բայց քաղաքականութեան և արդարութեան կառավարութեան մէջ կրնայ մը հետեւիլ արիւնի մը: Ս' ենք ըսեր որ իր շահուն և թէ ընդհանուր շահուն հետ ինչպէս պէտք է վարվիլ նէ՛ այնպէս կը վարուի:

«Հարկաւ Աստուրիան խոստացած շնորհները պիտի տայ Մաճառներուն թէպէտ և դատը միտաւորաւ ըլլայ: Քաղաքականութիւնը անանկ կը հրամայէ որ Մաճառները հաւատարմութեան և երախտագրութեան զգածմունքներով նորէն Աստուրիայի կայսերութեան միանան. կարծեմք որ պատերազմին սկզբնաւորութեան ժամանակը՝ խոստացած պայմանները կը նորոգուին: Ս' ենայի արքունիքը հիմա այն վիճակին մէջն է որ կրնայ փորձեր որ երկուքով չշնորհած բանը՝ արդարութեամբ պիտի շնորհէ:

«Ս' օնիկ չեմք օրագիրը կը նախատէ Գաղղիայի կառավարութիւնը որ արդիւրէ խաղաղասիրաց ժողովքին իրենց ճառերուն մէջ անկարկուցութիւն ընելու օրուան քաղաքական դէպքերուն վրայով: Եւ իր միտքը այսպէս կը բացատրէ: «Շատ կը ցաւիմք որ խաղաղասիրաց ժողովքին ներքին չէ որ գործերը շիտակ երեսէն տեսնան, որովհետեւ ասոր ներքեւէն ան երաւ որ ժողովքին անդամները պերճախօսութեան և ճարտասանական կանոններուն մէջ կորսուեցան: Շատ երջանիկ կը ըլլայիք թէ որ այս պարօնները մեզի իմացունէին ինչ դատաստան կտրած են Աստուրիային՝ Մաճառներու հետ, Նաբօլէօնի՝ Սիկիլիային հետ, Գերմանիային՝ Տանիմաքային հետ, Աստուրիան՝ Հունգարիայի հետ, Գաղղիայի հասարակապետութիւնը՝ Հռոմայի հասարակապետութեանը հետ ըրած պատերազմներուն վրայով: Թէ որ իրենց կարծիքը ասոնց վրայով մեզի հաղորդելու ըլլային նէ՛ ընդհանուր արուեստը և գիտութիւնը կը ծաղկէր: Իսկ զիտեմք այս խնդրէս բոլորովն հեռացած են: Ս' իրգօն. Հիւկօն մէկ պատմական և կատարեալ առասպելական ճառով մը քացաւ ժողովքը, և ամէն վիճաբանութիւնները ասանկ ունայն և ամուլ եղան: Ս' իրգօն. Հիւկօն բոլոր խօսածներէն սա միայն կրցանք հանել որ ընդհանուր քուէարկութիւնը՝ քաղաքական պատերազմէ մը ազատեր է Գաղղիան»:

«Ս' օնիկ չեմք օրագիրը կը նախատէ Գաղղիայի կառավարութիւնը որ արդիւրէ խաղաղասիրաց ժողովքին իրենց ճառերուն մէջ անկարկուցութիւն ընելու օրուան քաղաքական դէպքերուն վրայով: Եւ իր միտքը այսպէս կը բացատրէ:

«Շատ կը ցաւիմք որ խաղաղասիրաց ժողովքին ներքին չէ որ գործերը շիտակ երեսէն տեսնան, որովհետեւ ասոր ներքեւէն ան երաւ որ ժողովքին անդամները պերճախօսութեան և ճարտասանական կանոններուն մէջ կորսուեցան: Շատ երջանիկ կը ըլլայիք թէ որ այս պարօնները մեզի իմացունէին ինչ դատաստան կտրած են Աստուրիային՝ Մաճառներու հետ, Նաբօլէօնի՝ Սիկիլիային հետ, Գերմանիային՝ Տանիմաքային հետ, Աստուրիան՝ Հունգարիայի հետ, Գաղղիայի հասարակապետութիւնը՝ Հռոմայի հասարակապետութեանը հետ ըրած պատերազմներուն վրայով: Թէ որ իրենց կարծիքը ասոնց վրայով մեզի հաղորդելու ըլլային նէ՛ ընդհանուր արուեստը և գիտութիւնը կը ծաղկէր: Իսկ զիտեմք այս խնդրէս բոլորովն հեռացած են: Ս' իրգօն. Հիւկօն մէկ պատմական և կատարեալ առասպելական ճառով մը քացաւ ժողովքը, և ամէն վիճաբանութիւնները ասանկ ունայն և ամուլ եղան: Ս' իրգօն. Հիւկօն բոլոր խօսածներէն սա միայն կրցանք հանել որ ընդհանուր քուէարկութիւնը՝ քաղաքական պատերազմէ մը ազատեր է Գաղղիան»:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ: (Պոստոս 26 ին Ռատովիչ որ՝ երկրորդ խորհրդարանին մէջ կառավարութեան կողմէն փոխանորդ էր՝ Գերմանիայի գործերուն համար Բրուսելայի քաղաքականութիւնը Գերմանական դաշնակցութեան խնդրոյն հետ խառնեց:

«Ս' Ռատովիչ այս մասին մէկ ատենարանութիւն մը ըրաւ որ քանի քանի անգամ ընդմիջեցաւ ծախսարութեանէն: Երբոր ատենարաններուն դատաւանդին եւ միջոցաւ, դնաց նախարարներուն գրասեղանին ետեւը իրեն մէկ տեղ մը ընտրեց նստաւ, բայց մինչև որ տեղը դնաց նէ՛ ծախսարութեանց և կեցեցեաներուն ձայնները չը կտրեցան:

«Քաղաքական շարժումին թաղաւորողը, ըսաւ Պ. Ռատովիչ, ազգային տարրն է: Երբ երեւոյթը ամէն տեղ տեսնուէր է: Իւր որ քաղաքականութիւնը զանազան սոցալիստութեան բաղկացած է, քաղաքացաւ ու մէկ քանի ազգային տարրաց բաժնուեցաւ. ասկէ կը հասկընաք Տանիմաքային ու Գերմանիային պատերազմը ինչու համար էր, ինչու համար Աստուրիայն բըզլուեցաւ: Թէ որ մենք մեր սեպհական և ճշմարիտ օգուտը կուզենք նէ՛ պիտի յուսանք որ Աստուրիան այս կուրին մէջէն յաղթականաւոր պիտի ելլէ: Իւր որ ժողովուրդը քանի մը տէրութեան բաժնուէր է, հոն այս բաժանումը չուզողները երեւան ելան: Ս' այն երկար լուրսութեան ետեւ ինտոր մեր մէջն ալ աղաղակներ բըթան Գերմանական միութիւն ուղղելով: Այս աղաղակներուն մէջն ալ սխալներ և անհնարին խընու

դրուածքներ կային: Իսկ որ աշխարհը հիմա հասկը-
ցաւ որ ուսման պատկանները ինչ կողմէն:

» Բարեմն ոչ հնարաւոր էր և ոչ ալ արդարաւոր
զանազան երկիրներու միութիւնը ուզել միայն
միաբաւարար ըլլալուն պատճառաւ: Դժուար էր մի-
ութիւնը չափով մը ուղեցին, անոնք ալ սխալեցան
անկարելի բաներ խնդրելով: Հիմա յայտ յանդի-
ման կ'երեւայ որ Գերմանիայի մէջ միութիւն ընե-
լը անհնար է՝ ոչ միասնական ճամբով և ոչ հա-
սարակապեցական ճամբով:

» Կը մնայ հիմա ազգային վերածնութիւն բաղ-
ձանքը որ ճշմարիտ՝ արդար և հնարաւոր է և հա-
րենասիրութեան պինդ ուժեղ շարժիչն է: Հոս մեծ
յանցանքներ գործողներ եղեր են, չըլլայ որ մենք
ալ գործենք: Գերմանական դաշնակցութեան իւր
մէջը պարունակած սերմերը հեղձուեցան: Ազգային
մասնաւոր ժողովները փորձեցին որ իրաւունքը
չը պիտի կրնան պաշտպանել ոչ յարապակեցաւ և ոչ
ի ներքուստ: Գանձը Ելեպիկին ազգային մասնա-
ւոր ժողովը չկրցաւ տքերը գոցել ահագին վտան-
դին առջեւ: Ազգային մասնաւոր ժողովը համոզ-
ւեցաւ որ իւր բրածը անխոհեմութիւն է և ան-
հնարին բան էր: Աշխարհը ազգային ժողովը դա-
տապարտեց՝ բայց անիրաւութեամբ, որովհետեւ
թէ որ Գերմանիայի մէջ օրինաւոր դիրք մը պիտի
հաստատուի նէ, նախ պէտք է որ ազգային միութե-
թիւն ըլլայ, այս է անոր ծայրագոյն պայմանը:

» Թագաւորին կառավարութիւնը չը կրցաւ այս
կարեւորութենէն ինքզինքը ազատել: Օ անաղան
ճանքանք կար հետեւելու. կրնար ըլլալ որ նախ
և առաջ դաշնակցութիւնը վճիռներով կերպարա-
նախօրուէր դաշնակց տէրութեան, այս էր Բա-
լթիկին ալ ձեռք զարկած գործը: Պարօններ, որ
մը պիտի գայ որ ազգային մեծ ժողովը դատել ու-
ղղները՝ կրքերնին պիտի պակեցունեն. հասկը-
նան պիտի որ ինչ էր անոր վիճակը և ինչ կարծի-
քի տէր էր: Իւրաքանչիւր որ պիտի խորհի ինքնի-
րէն և պիտի գիտնայ որ՝ ազգային ժողովը ինչ ա-
ղէկութիւններ գործեց ազգին և Գերմանիային ինչ
վտանքներէ ազատեց: Բայց այս ալ պիտի ճանչ-
նան որ ազգային մեծ ժողովը ինչ պակասութիւն
ներու մէջ դնուեցաւ Գերմանական միութեան
յոժարութիւն ցուցունելով որով չի պիտի կրնար
Ժամանակին պատասխանատու ըլլալ հայրենեաց:
Ազգային ժողովը բոլոր իշխանութիւնը՝ ձեռքը
առնել կողմէր, բայց չէր մտածեր որ՝ այն իշխա-
նութեան կործանումը ինչ աղմուկ պիտի հա-
նէր, ինչ ստիպում պիտի պատճառէր: Դժուար բա-
նէր ընդհանուր միութեամբ և իրաւանց յարգը
տեղը պահելով ըլլայ, անոր համար պէտք էր որ
ազգային ժողովը այս մասին կառավարութեանը
հետ համախորհուրդ ըլլար»:

Ատենաբանը այս խօսքերը ընելէն ետեւ յիշեց
Գերմանական սահմադրութեան երեսնէն ինչ դեպ-
քեր պատահել, յիշեց Բրուսիայի Թագաւորին
կայսերական Թագը չընդունելը, յիշեց հարաւային
կողման քաղաքական պատերազմը: Ս'այիս 28 ի
ծանուցական դիրք կարգացունել տուաւ որուն
մէջ Բրուսիայի Թագաւորին պատասխանը կար և
հոն յայտնուած էր դաշնակց տէրութեան հաս-
տատութեանը ետեւէն պնդիլը: Ս'մանք արհամար-
հեցին Բրուսիային ազգային մեծ ժողովին չհնա-
զանդելուն համար, ոմանք ուրացան Բալթիկին
գործը և անոր նպատակը:

Այս եղբայրները քիչ չափաւորուած հին դաշ-
նակցութիւնը կողմէին: Պ. Ռատովիչ հաստատեց
որ այս մարդիկը այս դաշնակցութիւնը ուղեւոր
այնչափ իրաւունք չունէին:

Հայտնեց այն կարեւոր կէտերը որով կ'իմաց-
ւի թէ դաշնակց տէրութեան դաշնակցութիւնը
որչափ կը զանազանուի:

» Կառավարութիւնը, (շարունակեց խօսքը ա-
տենաբանը) խնդիրը ըւծելու համար հաճեցաւ
էն պարզ ճամբան բռնել, դաշնակցութեան հաս-
տատութիւնը ընտրել: Կողմէն զանի խոտելը՝ ոչ ար-
դարութիւն էր և ոչ ալ իմաստութիւն: Իրդարու-
թիւն չէր, ըստ որում հրապարակաւ խոստացած
էր ազգին այն դաշնակցութիւնը. իմաստութիւն
չէր, ըստ որում ալ յեղափոխութիւններուն առ-
ջեւը առնել անհնարին էր և շատ ուժ կրնային
ստանալ այն յեղափոխութիւնները: Ինոր համար
մենք առաջարկեցինք աճիոյն-աճիոյն դաշնակց-
որուն կառավարութեան ալ ազատ հաճութիւնը
կրնայ ըլլալ, ապագայ ազգային մասնաւոր ժողով-
քին ալ: Հարապակեցաւ Գերմանիային մէկ պիտի ըլ-

լայ, երեսփոխանութիւնն ալ մէկ պիտի ըլլայ:
Դժուար իբրեւ ժողովուրդ կրնայ մնալ, այս է
մեր ժողովուրդ մնալուն կենսական պայմանը: Ու
որ անաշու աչքով մը կը նայի վերջին երկու դա-
րերուն պատմութեանը, աւելի կողմէն ամօթով
իւր երեսը ծածկելը քան թէ պաշտպանել Գեր-
մանիայի մասնաւոր տէրութեանց արտաքին քա-
ղաքականութիւնը»:

» Ի ներքուստ Գերմանիային կողմէ որ մասնա-
ւոր տէրութիւններուն ձգէ իրենց ձեռքէն գալիք
բաները: Բայց երբոր մէկ բանի մը անոնց ուժը
չօգտեր նէ՝ ան առերես կեդրոնական իշխանութիւնը
մէջ մտնայ: Բարեմն մէկ օրէնսդրութիւն մը պէտք
է որ բարձրագոյն խորհրդարանի մը մէջ բոլոր Գեր-
մանիայի օգուտը ներկայացունէ»:

Պ. Ռատովիչ աչքէ անցուց այն բոլոր ձեւերը
որ դաշնակց տէրութեան հաստատութեանը հա-
մար առաջարկած էին: Ալ երջապէս որոշեց որ աճի-
ոյն-աճիոյն դաշնակցութիւնը, որուն ինչ կերպ ըլլալը
վերը բացատրեց, որ մը պիտի արդարացունէ իր
խօսքերը:

» Երբոր իւրաքանչիւր կառավարութիւն կարենայ
այն դաշնակցութեան մէջ մտնալնէ, չը մտնուի-
րուն առջին մեր դիրքը ինչպէս պիտի ըլլայ:

» Գերմանիային այն վայրէկաններ երկպառակուած է
մի արդեօք որ միութեան կը բաղձայ: Կարողու-
թեամբ պիտի կրնայ կորսնցունել միութեան ու-
ժովը վատարկածը: Այս խնդրին ծանրութիւնը
մեզմէ ուրիշ մարդ աղէկ չկրնար հասկնալ:

» Հիմա բանը Աւստրիայի տէրութեան վրայ է:
Այս Բրուսիայի տէրութեան սիրած համարձակու-
թեամբ ու բարի դիտաւորութեամբ պիտի խօսիմ
այս մասին: Ս'իշտ այս կրնան մարդիկ որ դժուա-
րին է կայսերութեան գլուխ ըլլալը: Ս'եր առաջար-
կութիւններն ալ եղած բաներուն հետեւութիւն
ներն էին: Կրնան որ մենք կողմէնք անհնարին կամ
գոնէ դժուարին ընել Աւստրիայի մեր արքունական
իշխանութեան մէջ մտնալը: Բայց այս անիրաւ կշ-
տամբանքն մըն է»:

Ատենաբանը կը ցուցունէ որ թէ որ ուրիշ
կերպ սահմանադրութիւն ըլլայ նէ, ան առերես
Աւստրիային մասն չի կրնար ունենալ Գերմանական
գործող կառավարութեան մէջ:

» Աւստրիային ուժը Եւրոպային խիստ կարեւոր
է: Բայց Աւստրիային կրնայ մի օտար օրէնսդրու-
թեան մը հնազանդիլ:

Աւստրիային կրնայ մի հզօր ըլլալ թէ որ իրեն Գեր-
մանական դաւաճներուն դուրսէն խառնուողներ
ալ ըլլայ: Ն'իրաւի ըսուեցաւ որ մայիսի 4 ի սահ-
մանադրութիւնը չը պիտի տեսէ: Բայց Աւստրիայի
կառավարութիւնը մերժեց այս մտահաճութիւնը:
Ս'արդ իրաւունք չունի այս կերպ մէկ կարծի-
քական քաղաքականութիւն մը ընել:

» Ասանկով կը հասնինք անձուկ միութեան մը
Աւստրիայի հետ որուն կրնանք աճիոյն-աճիոյն դա-
շնակցութիւն մը:

» Ս'ինակ Աւստրիայի վրայ խօսեցայ, որովհե-
տեւ անտարակոյս գիտեմ որ իմ դիտաւորութիւնս
միւս մասնաւոր տէրութիւններուն հաճելի է: Թէ
որ ոմանք այս դաշնակցութենէն դուրս մնալ
ուզեն, պէտք է հաստատել կեդրոնական իշխա-
նութիւն մը ասկէ աւելի ընդարձակ դաշնակցու-
թեան մը համար, բայց ո՞վ աղէկ ըլլալը չը հասկը-
նար աճիոյն-աճիոյն դաշնակցութեանը:
Բրուսիային բնաւ չի հերքեր դաշնակց տէրութիւն
միջեւ որ անոր հաւանութիւն տուողներն ալ իրեն
հետ չհերքեն: Ս'կէ կ'երեւայ որ մէկ քանի տէրու-
թեան զատ կենալը մարդու վախ չը կրնար տալ:
Կառավարութիւնը ամէն տէրութեան հետ մէկ
տեղ կը քալէ, շատին հետ ալ կ'երթայ, քիչին հետ
ալ: Կառավարութիւնները միտքերնին յայտնելուն
պէս՝ մենք Բալթիկին կը համոզենք: Հիմակու-
հիմա կրնանք մէկ առաջամանակեայ գործադիր ժո-
ղով մը հաստատել այժման կեդրոնական կարու-
ղութեան տեղը որովհետեւ անոր ալ օրինաւոր ուժը
չըմնայ:

» Պարոններ, կառավարութիւնը իւր պաշտօնը
պիտի բռնէ երթայ անընդհատ որչափ որ կրնայ նէ:
Հասարակայ կարծիքը մեզ պիտի դատէ: Ս'եզ պի-
տի կշտամբեն իբրեւ պատուաւիր մարդիկ: Բը-
րուսիային պարտք մը կատարեց, այն միշտ տալ կու-
զէ և ոչ երբեք առնուլ:

» Բրուսիային շատ հզօր եղաւ ոչ միայն իւր
օգտին համար, այլ միւս երախտագէտ և ապե-
րախտ գերմանական տէրութեանց համար ալ: (Այս

խօսքին Պալարիայի նուիրակը բարկացաւ և իւր
դեպքանական տեղէն հեռացաւ): Օր պիտի ըլլայ
որ իրաւունք պիտի տան մեզի:

» Այս պարոններ, Բրուսիային իւր պաշտօնը պի-
տի բռնէ երթայ անընդհատ որչափ որ կրնայ: Ս'ե-
ծերուն ինչպէս, պզտիկներուն իրաւունքն ալ այն-
պէս պիտի պաշտպանէ, բայց ազգաց իրաւունքն
ալ չի պիտի մոռնայ»:

Ահա այս է Պ. Ռատովիչին ատենաբանութեան
վերջածոնութիւնը:

Կախազահը այլալուծեամբ քանի մը խօսքեր
ընելով հասարակաց զարմանքը յայտնեց: Առա-
ջարկեց որ մասնաւոր յանձնարական ժողով մը կազ-
մուի և անոր յանձնուի Պ. Ռատովիչին հաղորդած
կտորներուն վրայով ծանուցական դիրք մը ներկայա-
ցունելը: Առաջարկութիւնը ընդունուեցաւ ու
ժողովը ցրուեցաւ: Ժողովքին այս նիստը պատ-
մութեան մէջ երեւելի կտոր մը պիտի ըլլայ:

ՖԻՆԱՆՔՅՈՒՆ: Առաջամանակեայ կեդրոնական
կարողութեանը համար Պէդլինի մէջ խօսակցու-
թեան սկսուիլը պատճառ եղաւ որ Ֆրանքֆուրտի
մէջ կեդրոնական կարողութիւն մը հաստատուի և
ասոր մէջ Աւստրիային ու Բրուսիային ալ մար-
դիկ ըլլան: Այս բաղադրութիւնը որ առաջ Աւստ-
րիային առաջարկեց, բայց Պէդլին չընդունեց, կ'ե-
րեւայ որ հիմա հոն ալ պիտի ընդունուի: Կաեւ
կրնան որ, երբոր այս ըլլայ նէ, կայսերութեան փո-
խանորդը Ֆրանքֆուրտ չը պիտի դառնայ, տեղը
մէկ ուրիշ Աւստրիայի իշխան մը պիտի նստի, կե-
դրոնական կարողութիւնը ձեռքը պիտի առնէ ու-
րիշ մէկ Բրուսիայի իշխանի մը հետ մէկ տեղ:
Ս'ինչեւ որ Գերմանիայի ժողովուրդը մէկ մէկու-
հետ կատարեալ չի միաբանին որ և իցէ կառավա-
րութեան կերպով, Եւրոպայի ընդհանուր խաղա-
ղութիւնը անհնարին է. որովհետեւ նախ Գերմանիա
Եւրոպային կեդրոնն է, երկրորդ բաղմամարդ և
հարուստ երկիր մըն է:

ԱՅԳԵՅԻՆ

Արդէն ազգային ժողովին նոր ժողովական-
ներուն ընտրութիւնը ծանուցած ենք. այսօր ալ այս
կը ծանուցանենք որ նորընտիր ժողովականները
երեքշաբթի օրը արտաքոյ կարգի ժողով մը ըլլին
հոգեւոր ժողովի անդամները ընտրելու համար,
որովհետեւ այն ժողովին անդամներուն ալ Ժամա-
նակը լրացած էր: Ինչպէս առաջ նոյնպէս ալ հիմա
այս հոգեւոր ժողովը 13 անձինքէ բաղկացած
է բաց ի նախադահէն որ է միշտ վեհապառ Պատ-
րիարքը, ժողովականներուն մէջ առաջ քի պէս Եպիս-
կոպոս ալ կայ, վարդապետ ալ, Բահանայ ալ, և
վարժապետ ալ: Ասոնց ալ առաջին հաւաքումը
պիտի ըլլայ առաջինայ չորեքշաբթի:

ԾԱՆՈԹՅՈՒՆ

Պէդլին Եկէի Ժահալէն նոր պարտք պէշէրէն 500
խանգունի չափ պէշ մը խա ծախս, ու որ ինչեւ այս պէշ
ծախս առնել Պէդլին պէշ Գրեգոր Ժահանային հետ
պիտի խօսի:

ՀԱՅԵՍՏԱՆԻ Զ

ԼՐԱԳՐԻՍ

Ս'իշտ ինչ Աշխ-
Ի Պալի նոր խոս:

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՊՈԼՈՍԻ ԱՐԱՊԵԱՆ ԱՊՈԴՁԵՆՅՈՒՅԻՆ